

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 826 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizm tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarining oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузиева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarni tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmatdovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rne	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	
Trade Marketing in the Era of Social Media: Strategies for Attracting and Retaining Customers Through Social Media Platforms.....	795
Mamatkulova Shoirja Jalolovna	
Mamlakatimiz to'qimachilik tarmog'ining zamonaviy holati va tendensiyalari.....	800
Azizxon Tillyaxodjayev	
Physical Activity and Education, Trends in the Sports Industry	807
Axtamov Djamshed Baxromovich	
Davlat moliyaviy nazoratining amalga oshirishning metodologik masalalari.....	812
Hakimov Nodir Nazarovich	
Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilishning o'ziga xos jihatlari	818
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	

AVTOMOBIL YO‘LLARI TIZIMIDAGI TASHKILOTLARDA BUXGALTERIYA HISOB VA ICHKI NAZORAT TIZIMINI TASHKIL QILISHNING O‘ZIGA XOS JIHATLARI

Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich

TDIU mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada avtomobil yo‘llari tizimidagi tashkilotlari faoliyatini amalga oshirish va moliyalashtirishning yo‘nalishlari bayon qilingan. Avtomobil yo‘llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobini tashkil etish va ichki nazorat tizimini amalga oshirishning zarurligi nazariy jihatdan asoslab berilgan. Avtomobil yo‘llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobini tashkil etishning amaldagi holati normativ huquqiy hujjatlar talablari asosida yoritilgan. Avtomobil yo‘llari tizimidagi tashkilotlari faoliyat xususiyatlaridan kelib chiqib ichki nazorat tizimining amal qilish holati tadqiq qilingan. Avtomobil yo‘llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil etish amaliyotini takomillashtirish yuzasidan takliflar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: avtomobil yo‘llari, axborot, buxgalteriya hisobi, ichki nazorat, mablag‘lar, moliyalashtirish, hisob siyosati, hisobot.

Abstract: This article describes the directions of implementation and financing of the activities of organizations in the highway system. The need to organize accounting and implement an internal control system in the organizations of the highway system is theoretically justified. The actual state of organization of accounting in the organizations of the highway system is covered based on the requirements of normative legal documents. Based on the characteristics of the organizations in the highway system, the functioning of the internal control system was studied. Proposals have been made for improving the practice of accounting and internal control system organization in the organizations of the highway system.

Key words: highways, information, accounting, internal control, funds, financing, accounting policy, reporting.

Аннотация: В данной статье описаны направления реализации и финансирования деятельности организаций дорожной сети. Теоретически обоснована необходимость организации бухгалтерского учета и внедрения системы внутреннего контроля в организациях дорожного хозяйства. Фактическое состояние организации бухгалтерского учета в организациях дорожного хозяйства освещено с учетом требований нормативных правовых документов. На основе особенностей организаций дорожной системы изучено функционирование системы внутреннего контроля. Внесены предложения по совершенствованию практики организации системы учета и внутреннего контроля в организациях дорожного хозяйства.

Ключевые слова: автомобильные дороги, информация, бухгалтерский учет, внутренний контроль, фонды, финансирование, учетная политика, отчетность.

KIRISH

Mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishi, aholi turmushining farovon bo‘lishi, tashkilotlarning moliyaviy-xo‘jalik faoliyatini uzluksiz amalga oshirish bevosita zarur infratuzilmani yaratish bilan bog‘liqdir. Bunda, infratuzilmaning ajralmas qismi hisoblangan avtomobil yo‘llarini qurish, mavjudlarini ishchi holatda saqlash, ta‘mirlash alohida ahamiyat kasb etadi. Jamiyat hayotida aholining barcha qatlami, barcha tashkilot va korxonalar hamda mamlakatimizga tashrif buyuruvchilar doimo avtomobil yo‘llaridan foydalanadi. Shundan kelib chiqqan holda, avtomobil yo‘llari faoliyatini tizimli tashkil etish, maqsadli moliyalashtirish, samarali boshqarish masalasi hayotiy zaruriyat sifatida e‘tirof etish mumkin.

“O‘zbekistondagi jami avtomobil yo‘llar tarmog‘i 209 500 kilometrdan ziyod uzunlikda bo‘lib, undan 42869 kilometri umumiy foydalanishdagi avtomobil yo‘llari, 141 883 kilometr ichki xo‘jaliklararo, qishloq, shahar va ovullarning avtomobil yo‘llari, 24 745 kilometr esa, idoraviy inspektorlik yo‘llari tarmog‘i hisoblanadi”¹.

¹ <https://uzavtoyul.uz/activity/post/29?menuId=press-reliz&redirectUrl=/activity/news/press-reliz>

2024-yilda avtomobil yo'llari, ko'priklar va yo'l o'tkazgichlarini qurish hamda rekonstruksiya qilish, mukammal va joriy ta'mirlash, saqlash, ko'kalamzorlashtirish, tabiiy ofatlarning oldini olish va ularning oqibatlarini bartaraf etish, qo'mita va uning tuzilmasdagi tashkilotlarni saqlash maqsadida jami 5 484 823,6 mln. so'm² mablag' yo'naltirilishi belgilangan. Ushbu mablag'larning maqsadli va manzilli sarflanishi, ular bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar yuzasidan nazorat va hisobdorlik bevosita avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlar faoliyati bilan uzviy bog'liq hisoblanadi. Bu, o'z navbatida, avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobini va ichki nazorat tizimini tashkil qilish zaruriyatini belgilab beradi. Shu bilan birga, avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimi amaliyotini o'rganish, tahlil qilishga qaratilgan ilmiy tadqiqot olib borishni taqozo qiladi.

TADQIQOT USULLARI

Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilish amaliyoti mavzusi doirasidagi izlanishlarda kuzatish, qiyoslash, analiz va sintez, deduksiya va induksiya, abstrakt-mantiqiy fikrlash, qiyosiy tahlil, umumlashtirish, guruhlashtirish, manbalarni sharhlash, tizimli yondashuv, iqtisodiy tahlil kabi tadqiqot usullaridan foydalanilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilish borasida xorijlik hamda mamlakatimiz olimlari tomonidan izlanishlar olib borilgan.

Jumladan xorijlik olimlardan O.V.Mitina tomonidan davlat budjetidan moliyalashtiriluvchi tashkilotlarda buxgalteriya hisobini tashkil etish, hisob obyektlarini tan olish, hujjatlashtirish va hisobini yuritish masalalari o'rganilgan ^[15].

Hung Tang Tri va Thien Huu Nguyen tomonidan tashkilotlarda buxgalteriya hisobi axborot tizmi bilan ichki nazorat tizimining o'zaro bog'liqligi borasida izlanish olib borishgan. Bunda, ichki nazorat tizimini to'g'ri yo'lga qo'yish buxgalteriya axborot tizimining to'g'ri ishlashiga xizmat qilishi, shuningdek, buxgalteriya axborot tizimining samarali ishlashi ichki nazorat tizimini boshqarishga olib kelishi asoslab berilgan. Buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimlarining uzviy bog'liqligi jihatlari ochib berilgan ^[16].

Yu.A.Kutirev tomonidan davlat sektorida ichki moliyaviy nazoratni takomillashtirish borasida izlanish olib borgan. Xususan, g'aznachilik sharoitida ichki nazorat va ichki auditning xususiyatlarini ochib bergan. Ichki nazorat va auditini amalga oshirishning usullari, tamoyillari, o'xshash va farqli jihatlari tizimlashtirilgan holda yoritgan ^[17].

K.Ibragimovning ilmiy tadqiqotida budget tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotni tashkil etish masalalariga alohida ahamiyat berilgan bo'lib, bunda davlat sektorida tashkiliy-huquqiy maqomiga ko'ra subyektlarning ikki turga ajratilishi hamda to'la yoki qisman budgetdan moliyaviy jihatdan ta'minlab turiladigan tashkilot muassasa hisoblanishi ^[18] ko'rsatilgan.

B.K.Xamdamov va A.A.Ostonokulov tomonidan budget tizimi budgetlarida budget nazoratini amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlari, nazorat obyektlari va ularning tarkibi, nazorat usullari va shakllari, budget nazoratini amalga oshirish bosqichlari, nazorat natijalarini umumlashtirish va rasmiylashtirishni tizimlashtirilgan holda ifodalab berishgan ^[19].

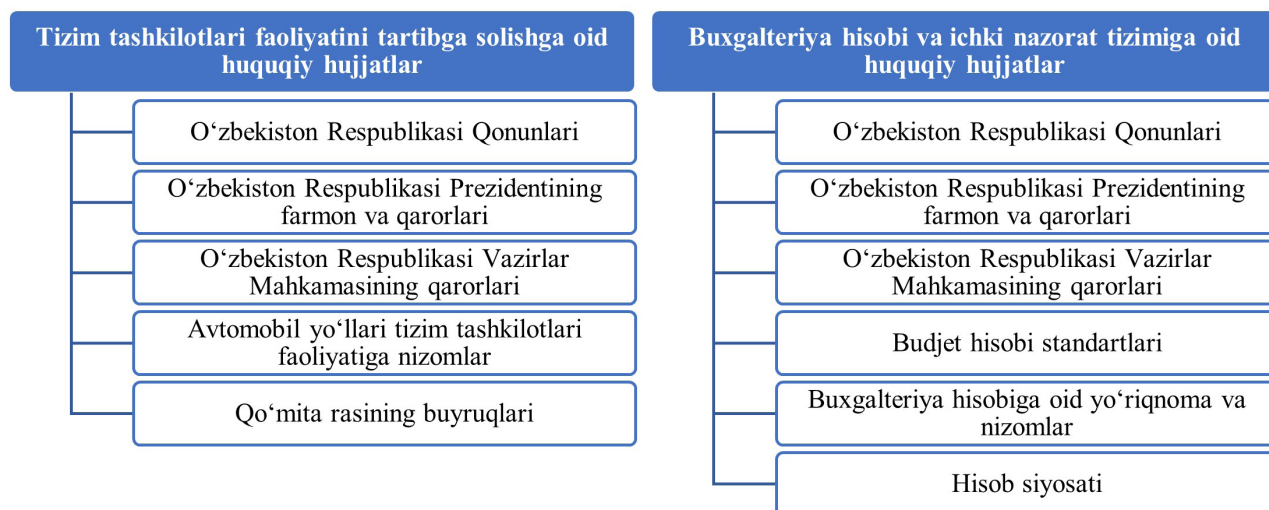
Sh.Qurbonov tomonidan davlat tibbiyot tashkilotlarida budgetdan tashqari mablag'lar hisobi va ichki auditini takomillashtirish masalalari ilmiy tadqiq qilingan. Tadqiqotchi tibbiyot tashkilotlarining budgetdan tashqari mablag'lari hisobini takomillashtirish yo'llarini ilmiy jihatdan asoslab berishga harakat qilgan ^[20].

Mazkur izlanishlarda olimlar tomonidan budget tashkilotlarida buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisobot, nazorat va audit masalalari umumiy holda o'rganilgan. Ayrim hollarda ta'lim va sog'liqni saqlash muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish yo'nalishlari bo'yicha takliflar berilgan. Ammo, avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilish masalasi alohida tadqiqot obyekti sifatida o'rganilmagan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil qilish yuzasidan izlanishlarda avvalo, normativ huquqiy hujjatlarni o'rganish zarur. Bu boradadagi normativ huquqiy hujjatlarni shartli ravishda katta ikkita guruhga ajratish maqsadga muvofiq. Birinchi guruhga avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlari faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish hamda moliyalashtirish tartibini belgilab beruvchi hujjatlarni o'rganib chiqiladi. Ikkinchi guruhda esa, avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimiga oid normativ huquqiy hujjatlar tadqiq etiladi.

2 <https://lex.uz/en/docs/6707765#6710514>

1-rasm: Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarda buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tartibga soluvchi huquqiy hujjatlar³

Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlari faoliyatini tashkil etish va amalga oshirish hamda moliyalashtirish tartibini belgilab beruvchi hujjatlar. O'zbekiston Respublikasining 2007-yil 2-oktyabrdagi O'RQ-117-son "Avtomobil yo'llari to'g'risida"gi Qonuniga asosan, umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llarini moliyalashtirish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Respublika yo'l jamg'armasi mablag'lari, shuningdek, qonunchilikda taqiqlanmagan boshqa mablag'lar hamda Xo'jaliklararo qishloq avtomobil yo'llarini, shaharlarning, shahar posyolkalarining, qishloqlarning va ovullarning ko'chalarini moliyalashtirish mahalliy budjet mablag'lari, shuningdek qonunchilikda taqiqlanmagan boshqa mablag'lar hisobidan amalga oshiriladi ^[1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-fevraldagi PF-4954-son "Yo'l xo'jaligini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoniga asosan, umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llarini qurish, rekonstruksiya qilish, ta'mirlash, jihozlash hamda ulardan foydalanish borasidagi tadbirlarni tasdiqlangan xarajatlarga muvofiq moliyalashtirish, Respublika yo'l jamg'armasi mablag'lari tushumi hamda sarfining yillik va choraklik hisobotlarini shakllantirish tartibi belgilandi. Respublika yo'l jamg'armasiga mablag'larni yig'ish va tushumlarning to'liqligini nazorat qilish funksiyasi O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasiga, Davlat bojxona qo'mitasiga va Ichki ishlar vazirligiga hamda Respublika yo'l jamg'armasi mablag'laridan asosli va maqsadli foydalanilishi ustidan nazorat qilish funksiyasi O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligiga yuklandi ^[2].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-dekabrda PQ-4545-son "Yo'l sohasini boshqarish tizimini yanada takomillashtirishga oid chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga ko'ra, Avtomobil yo'llari qo'mitasini rivojlantirish va faoliyatini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi daromadlari tarkibida chet davlatlar avtotransport vositalarining kirganligi va uning hududi orqali tranzit o'tishi uchun yig'im summasining 40 foizi, respublikaga kirib kelayotgan og'ir vaznli va/yoki yirik gabaritli transport vositalarining respublika hududiga kirishi va uning hududi orqali tranzit o'tishi uchun yig'imlar va to'lovlar, umumiy foydalanishdagi avtomobil yo'llarining ajratilgan mintaqalarida joylashgan yer uchastkalarida va inshootlarida tashqi reklamani joylashtirish huquqi uchun yig'imlardan tushadigan mablag'lar aks etishi belgilangan ^[4].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-oktyabrdagi "Yo'l xo'jaligi sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-330-son qarori bilan budjet, davlat maqsadli jamg'armasi va budjetdan tashqari mablag'lardan foydalanish samaradorligini oshirish, yo'l xo'jaligi sohasida xarajatlarni qisqartirish maqsadida zarur chora-tadbirlar belgilab berildi ^[5].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-fevraldagi PQ-2776-son "O'zbekiston Respublikasi Avtomobil yo'llari davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi qarori orqali Avtomobil yo'llari davlat qo'mitasi va uning tarkibiy tuzilishi maqbullashtirilib, ortiqcha sarf-xarajatlarning oldini olish, tizimning samarali faoliyat yuritishiga qaratilgan Avtomobil yo'llari davlat qo'mitasi, uning hududiy boshqarmalari va tizim tashkilotlarining namunaviy tuzilmalari belgilab berildi ^[6].

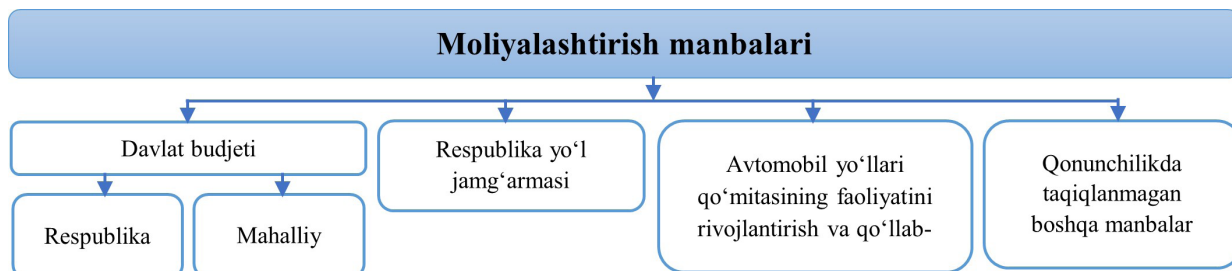
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 21-noyabrdagi 924-son qarori orqali Avtomobil yo'llari qo'mitasining faoliyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash jamg'armasi tashkil etildi hamda uning faoliyatini tartibga soluvchi nizom tasdiqlangan. Ushbu nizom bilan jamg'arma mablag'larini shakllantirish, jamg'arma mablag'larini boshqarish, jamg'arma mablag'larini sarflash tartiblari belgilab berildi. Shuningdek, mazkur qaror

3 Muallif tomonidan tuzilgan.

bilan "Avtomobil yo'llari qo'mitasi va unga idoraviy mansub tashkilotlar xodimlari mehnatiga haq to'lash va moddiy rag'batlantirish tartibi to'g'risida"gi Nizom tasdiqlanib amaliyotga joriy etildi. Qo'mita va uning hududiy boshqarmalaridagi hodimlarni rag'batlantirish miqdorlari hamda ularni budjet mablag'lari, avtomobil yo'llari qo'mitasi faoliyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash jamg'armasi, budjetdan tashqari jamg'armalar va qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobiga amalga oshirilishi belgilab qo'yildi [7].

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 19-maydagi 295-son "O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi huzuridagi Avtomobil yo'llari qo'mitasi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori asosida qo'mitaning asosiy vazifalari va funksiyalari, huquqlari va javobgarligi, qo'mita rahbariyatining asosiy funksional vazifalari hamda javobgarligi, o'mita faoliyatini moliyalashtirish va moddiy-texnik ta'minlash, uning xodimlari mehnatiga haq to'lash va ularni moddiy rag'batlantirish tartiblari belgilab berilgan [8].

Yuqorida keltirib o'tilgan normativ huquqiy hujjatlar asosida avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarini moliyalashtirish manbalarini 2-rasm orqali ifodalash mumkin.

2-rasm: Avtomobil yo'llari tizimidagi tashkilotlarini moliyalashtirish manbalari va xarajat yo'nalishlari⁴

Ushbu moliyalashtirish manbalari bilan bog'liq holda avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari smetalari tuziladi hamda davriy moliyalashtirib boriladi. Ushbu jarayonda Avtomobil yo'llari qo'mitasi va hamda uning xududiy boshqarmalari mablag'larni taqsimlaovchi sifatida qaralib, smetalar ijrosi bevosita avtomobil yo'llari tizimidagi budjet tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladi hamda hisobi yuritiladi. Mazkur jarayonda mablag'larning maqsadli va manzilli yo'naltirilishi, ularning hujjatlashtirilishi tizim tashkilotlarida ichki nazorat tizimining to'g'ri tashkil etilganligiga bog'liq hisoblanadi.

Avtomobil yo'llari tizimidagi budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimi qator huquqiy hujjatlar bilan tashkil etiladi hamda amalga oshiriladi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining 2014-yil 26-dekabrda 360-son "Budjet kodeksi" Qonuniga ko'ra, budjet tashkilotlarini moliyalashtirish manbalari tarkibi belgilanadi. Bundan tashqari, tashkilotlarning budjetdan tashqari mablag'lari bo'yicha daromalarning shakillanishi va ularning sarflanishi amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 13-apreldagi 404-son "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq davlat hokimiyati va boshqaruv organlari, O'zbekiston Respublikasida ro'yxatga olingan yuridik shaxslar, ularning O'zbekiston Respublikasi hududida hamda undan tashqarida joylashgan s'hu'ba korxonalari, filiallari, vakolatxonalari va boshqa tarkibiy bo'linmalari buxgalteriya hisobining subyektlari bo'lsa, asosiy va joriy aktivlar, majburiyatlar, xususiy kapital, zaxiralar, daromadlar va xarajalar, foyda, zararlar hamda ularning harakati bilan bog'liq xo'jalik operatsiyalari buxgalteriya hisobining obyektlaridir.

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi esa, umumiy holda buxgalteriya hisobini, shuningdek, budjet jarayonini bir qismini tashkil qilib, foydalanuvchilarni davlat budjetining ijrosi to'g'risidagi zaruriy moliyaviy axborotlar bilan ta'minlaydi.

Amaldagi buxgalteriya hisobi bo'yicha qonunchilikka muvofiq O'zbekiston Respublikasi davlat budjetida turadigan tashkilotlarning buxgalteriya hisobi va hisobotlarini tartibga solish O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tomonidan amalga oshiriladi. Bunda, O'zbekiston Respublikasining vazirlik va idoralari zarur hollarda, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi bilan kelishgan holda, o'z tizimidagi tashkilotlarda faoliyat hususiyatlaridan kelib chiqqan holda buxgalteriya hisobi va hisobotlarining umumiy qoidalarini qo'llash tartibi to'g'risida belgilangan tartibda me'yoriy hujjatlar chiqarishlari mumkin.

Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzish "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining qonuni va boshqa bir qator qonunlar, O'zbekiston Respublikasi Hukumati hamda Iqtisodiyot va moliya vazirligining bir qancha me'yoriy-huquqiy hujjatlariga muvofiq olib boriladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 3-sentyabrdagi 414-sonli "Budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi qaror bilan budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'minlash manbalarini faoliyat turi bo'yicha tovarlar (ishlar, xizmatlar) ishlab chiqarish va sotishdan, budjet

4 Muallif tomonidan tuzilgan.

tashkilotlari tomonidan vaqtincha foydalanilmayotgan binolarni va davlatning boshqa mol-mulkini boshqa tashkilotlarga ijaraga berishdan, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan budget tashkilotlariga homiylik (beg'araz) yordami berilishidan qo'shimcha daromadlar olish hisobiga kengaytirish ^[10] tartibi belgilangan.

Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari budget va budgetdan tashqari mablag'lari bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetalarini budget tashkilotlari va budget mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasi va shtat jadvallari tuzish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risida"gi nizomga asosan (ro'yxat raqami 2634, 2014-yil 15-dekabr) tuzishi kerakligi belgilab qo'yilgan. Mazkur nizomga muvofiq, budget tashkilotlarining "budgetdan tashqari jamg'armalari bo'yicha daromadlar va xarajatlar smetasida tushumlar manbaini ko'rsatgan holda budgetdan tashqari mablag'lar tushumlarining hajmi va mazkur mablag'lardan foydalanish yo'nalishlaridan kelib chiqqan holda aniqlanishi, daromadlar va xarajatlar smetasining daromad qismi moliya yili boshidagi mablag'lar qoldig'i hamda daromadlarning manbalar kesimidagi prognozidan tashkil topishi ^[11] belgilangan.

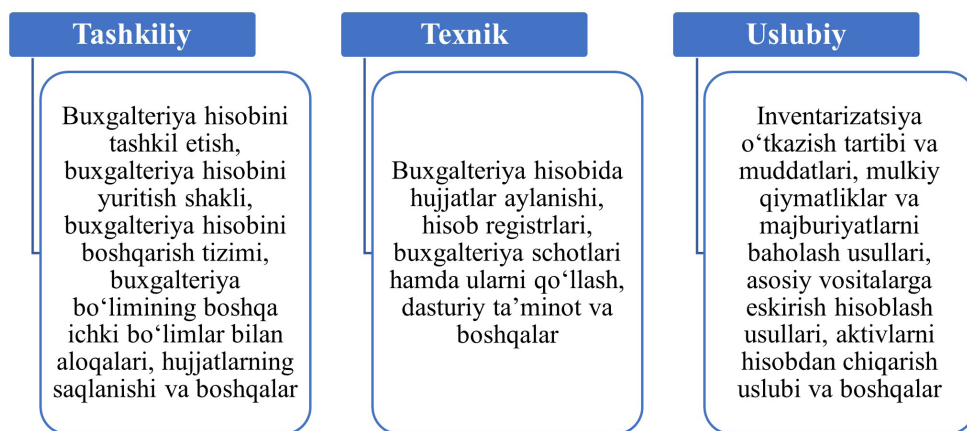
O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining 2016-yil 24-martdagi 21-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining axborot tizimida shaxsiy g'azna hisobvaraqlarini yuritish" qoidalariga muvofiq (ro'yxat raqami 2772, 2016-yil 30-mart) budget tashkilotlarining budgetdan tashqari jamg'armalari alohida shaxsiy g'azna hisobvaraqlarda yuritilishi ^[12] belgilangan. Budget tashkilotlarining, shuningdek, avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarining mablag'lari hisobi, har bir moliyalashtirish manbasidan kelib chiqqan holda alohida shaxsiy g'azna hisobvaraqlarda yuritiladi.

"Budget tashkilotlarida buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Yo'riqnoma (O'z.R AV. tomonidan 2010-yil 22-dekabrda № 2169-son bilan ro'yxatdan o'tgan) hamda O'zbekiston Respublikasi budget hisobining standarti (2-sonli BHS) "Yagona schotlar rejasi" ga asosan avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritish bo'yicha schotlar, subschotlar, buxgalteriya dastlabki va yig'ma hujjatlari hamda hisob registrlari ikki yoqlama yozuvda aks ettirish tartiblari keltirilgan. "Buxgalteriya hisobida hujjatlar va hujjatlar aylanuvi to'g'risidagi Nizom" (O'z.R AV. tomonidan 2004-yil 14-yanvarda № 1297-son bilan ro'yxatdan o'tgan)ga ko'ra avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida hisob obyektlari bilan bog'liq muomalalar hisobini hujjatlashtirishni tartibga solish tizimlari keltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi budget hisobining "Hisob siyosati" nomli 1-son standarti (O'z.R AV. tomonidan 2016-yil 27-dekabrda № 2853-son bilan ro'yxatdan o'tgan)ga asosan barcha budget tashkilotlari qatorida avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari ham o'zining smetalar ijrosini amalga oshirish, moliyaviy-xo'jalik faoliyatini yuritishda ichki nazorat tizimini tartibga solish hamda tizimli buxgalteriya axborotlarni shakllantirish orqali samarali boshqaruvni joriy qilish uchun hisob siyosatini shakllantirishi zarur. Hisob siyosati belgilangan prinsiplarga muvofiq budget tashkilotlari tomonidan budget hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzishda qo'llaniladigan aniq uslublar, asoslar, yo'l qo'yishlar, qoidalar hamda usullar majmui ^[13] sifatida bir moliya yili davomida qo'llaniladi.

Hisob siyosati barcha savollarni qamrab olgan holda, hisob jarayonlari bilan bog'liqlikda, ya'ni budget tashkilotlari buxgalteriya hisobi tizimining maqsadlilikini ta'minlashi zarur. Puxta tuzilgan hisob siyosati bosh hisobchining yuqori malakali ekanligidan dalolat beradi. Bu esa o'z navbatida kelgusida budget tashkilotining xo'jalik faoliyatiga ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Hisob siyosati O'zbekiston Respublikasi qonunlari, Prezident farmonlari, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, buxgalteriya hisobi subyekti faoliyat sohasiga oid nizomlar va standartlar asosida ishlab chiqiladi. Hisob siyosatini ishlab chiqishda uning tashkiliy, texnik va uslubiy jihatlariga alohida e'tibor qaratiladi (3-rasm).

3-rasm: Hisob siyosatining tarkibiy jihatlar⁵

5 Muallif tomonidan tayyorlandi.

Buxgalteriya hisobi subyekti rahbari farmoyishiga asosan hisob siyosati hisobot yili oxirida ishlab chiqiladi va kelgusi moliya yili uchun tasdiqlanadi. Ushbu farmoyishga ko'ra bir vaqtning o'zida quyidagilar ham tasdiqlanadi:

- buxgalteriya xodimlarini lavozim yo'riqnomalari;
- sintetik va analitik schotlarni aks ettiruvchi buxgalteriya hisobi ishchi schotlari rejasi;
- hujjatlar aylanish tartibi va grafigi;
- mulkiy qiymatliklar va majburiyatlarni baholash usullari;
- aktivlarni hisobdan chiqarish uslubi;
- inventarizatsiya o'tkazish tartibi va muddatlari;
- hisob axborotlarini qayta ishlash texnologiyasi va boshqa zaruriy hujjatlar.

Hisob siyosatini ishlab chiqish va uning tarkibiy tuzilishi barcha buxgalteriya hisobi subyektlari uchun umumiy jihatlarga ega bo'lishi mumkin. Ammo, avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari bilan xo'jalik yurituvchi subyektlarning hisob obyektlari, mablag'lari, mablag' manbalari, mablag'lardan foydalanish tartibi hamda daromad va xarajatlarni hisobda aks ettirish usullari bo'yicha farqli jihatlari mavjud (1-jadval).

1-jadval: Buxgalteriya hisobi subyektlarida hisob siyosatini shakllantirish bilan bog'liq farqli jihatlari⁶

Xo'jalik yurituvchi subyektlari	Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari
HISOB OBYEKTлари	
- uzoq muddatli aktivlar;	- nomoliyaviy aktivlar;
- joriy aktivlar;	- moliyaviy aktivlar;
- majburiyatlar;	- debitor majburiyatlar;
- xususiy kapital;	- kreditor majburiyatlar;
- moliyaviy natijalar;	- moliyaviy natijalar;
- xarajatlar;	- xarajatlar;
- daromadlar.	- daromadlar.
DAROMAD VA XARAJATLARNI HISOBDA AKS ETTIRISH USULLARINING QO'LLANILISHI	
Hisoblash usuli	Hisoblash va kassa usuli
MABLAG' MANBALARI	
- o'z mablag'lari;	- budjet mablag'lari;
- jalb qilingan mablag'lar.	- Respublika yo'l jamg'armasi mablag'lari;
	- Avtomobil yo'llari qo'mitasining faoliyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash jamg'armasi mablag'lari;
	- rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari;
	- boshqa budjetdan tashqari mablag'lar.

Xo'jalik yurituvchi subyektlar va avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqish bilan bog'liq farqli jihatlari mavjud. Shu jihatdan, xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun hisob siyosatini ishlab chiqish bo'yicha alohida standart ishlab chiqilganligi asosli. Ammo, avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarining hisob obyektlari, mablag'lari, mablag' manbalari, mablag'lardan foydalanish tartibi hamda daromad va xarajatlarni hisobda aks ettirish usullari bo'yicha farqli jihatlari mavjud. Yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida buxgalteriya hisobi bilan bog'liq alohida hisob siyosati ishlab chiqilishi va buning uchun hisob siyosatiga oid standart qabul qilinishi kerak.

"Hisob siyosati" nomli 1-son BHS standarti avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarining moliyaviy hisobotlariga bo'lgan ishonchlilik darajasini va ma'lum bir davriylikdagi moliyaviy hisobotlarini, shuningdek, boshqa avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarining moliyaviy hisobotlari bilan o'zaro solishtirish darajasini oshirishga mo'ljallangan.

Hisob siyosati avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari tomonidan budjet to'g'risidagi qonun hujjatlarida mavjud o'zaro bir-birini istisno etuvchi bir nechta hisob yuritish usullaridan birini tanlash maqsadida tuziladi. Bu standart avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida hisob siyosatini tanlash va qo'llash, hisob siyosatiga o'zgarishlarning hisobini yuritish hamda moliyaviy hisobotlarni tuzishda qo'llanilishi lozim.

⁶ Muallif tomonidan tayyorlandi.

Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida moliya xo'jalik faoliyatini amalga oshirishda buxgalteriya hisobining muhim usuli hisoblangan inventarizatsiya alohida ahamiyat kasb etadi. Inventarizatsiya avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari buxgalteriya hisobi axborotlarining ishonchligini ta'minlash, moddiy qiymatliklarning but saqlanishi va majburiyatlarning holatini nazorat qilishga xizmat qiladi.

Inventarizatsiya avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari amaliyotida doimiy amalga oshiriladigan chora-tadbirlardan biri bo'lib, hozirgi zamon talabidan kelib chiqib unga qo'yilayotgan vazifalar asosida uning o'ziga xos jihatlari hamda nazariy-uslubiy asoslarini o'rganish dolzarb hisoblanadi. Nazariy jihatdan inventarizatsiya nazorat qilishning bir elementi hisoblansa, amaliy jihatdan inventarizatsiyani o'tkazish jarayonida nazorat amalga oshiriladi. Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida inventarizatsiya rejali tartibda hisob obyektlarining turlari yuzasidan quyidagi davrlar bo'yicha o'tkaziladi (2-jadval).

2-jadval: Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida hisob obyektlari bo'yicha rejali inventarizatsiyani o'tkazishning davriyligi⁷

Hisob obyektlari	Rejali inventarizatsiyaning o'tkazilish davri
Asosiy vositalar	Ikki yilda kamida bir marotaba
Kutubxona fondlari	Besh yilda bir marotaba
Nomoddiy aktivlar	Ikki yilda kamida bir marotaba
Tovar-moddiy zaxiralar	Yilda kamida bir marotaba
Yonilg'i-moylash materiallari, oziq-ovqat mahsulotlari	Har chorakda bir marotaba
Pul mablag'lari, pul hujjatlari, boyliklar va qat'iy hisobdagi blanklar	Har oyda bir marotaba

Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari hisob siyosatida belgilash orqali yillik moliyaviy hisobotlarni tuzishdan oldin rejali tartibda to'liq inventarizatsiya o'tkazishlari mumkin. Rejadan tashqari esa, mol-mulk ijaraga berilganda, sotib olinganda, sotilganda, asosiy vositalar va tovar-moddiy boyliklar qayta baholanganda, moddiy javobgar shaxslar almashganda, o'g'irlik yoki suiste'mol, tabiiy ofatlar, yong'inlar, falokatlar yoki favqulodda vaziyatlar yuz berganda, avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari faoliyati tugatilganda (qayta tashkil etilganda) tugatish (ajratish) balansini tuzish oldidan va qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa hollarda.

XULOSA

Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari faoliyat xususiyatidan kelib chiqib ularning moliyalashtirish manbalari, mablag'larni sarflash yo'nalishlari boshqa sohadagi budget tashkilotlardan farq qilishini alohida ta'kidlash zarur. Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari Avtomobil yo'llari qo'mitasi uning hududiy boshqalari va ular tasarrufidagi korxona hamda tashkilotlardan iborat. Ushbu tizim tashkilotlari va ularga tegishli korxonalar notijorat hamda tijorat maqsadlarida faoliyat olib boradi. Qo'imita va uning hududiy boshqarmalari budget tashkiloti sifatida notijorat faoliyatni amalga oshiradi. Korxonalar esa, xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida tijorat faoliyatini amalga oshirib buyurtmalarni bajaradi. Ushbu yo'nalishdagi tashkilot va korxonalarda buxgalteriya hisobini tashkil etishning alohida xususiyatlarini keltirib chiqaradi. Shu boisdan, aynan, notijorat faoliyat bilan shug'ullanuvchi budget tashkiloti hisoblangan qo'mita va uning hududiy boshqaralarida buxgalteriya hisobi va ichki nazorat tizimini tashkil etish masalasi alohida o'rganildi.

Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlari moliyaviy ta'minot manbalari va mablag'lar sarfining amalga oshirilishi yo'nalishlari har bir moliyalashtirish manbalari bilan bog'liq holda hisob ishlarini yuritish zaruriyatini keltirib chiqaradi. Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida maqsadli mablag'larning kelib tushishi va ularning xarajat qilinishini nazoratini amalga oshirish bu borada ham alohida tahliliy hisob ishlarini yuritishni talab etadi.

Avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida buxgalteriya hisobi obyektlari, ularning vujudga kelishi, tan olinishi, hujjatlashtirilishi va hisobga olinishi jarayonini soddalashtirish, ular to'g'risida axborotlarni umumlashtirish tahlil qilish, moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarini taqqoslash maqsadlarida tizimi tashkilotlari uchun buxgalteriya hisobi prinsiplari va qoidalarini o'zida jamlagan hisob siyosatini shakllantirishni taqozo etmoqda. Hisob siyosati avtomobil yo'llari tizim tashkilotlarida buxgalteriya hisobini tashkil etish va yuritish, tizim tashkilotlari faoliyatida ichki nazoratni ta'minlash, hisobdorlikni ta'minlash va javobgarlikni aniq belgilashga xizmat qiladi.

⁷ "Inventarlashni tashkil etish va o'tkazish" nomli 19-son BHMS asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2007-yil 2-oktyabrda "Avtomobil yo'llari to'g'risida"gi O'RQ-117-son Qonuni. uza.uz/posts/surxondaryoda-ham-yollar-ravon-...
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-fevraldagi "Yo'l xo'jaligini boshqarish tizimini yanada takomillash-tirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-4954-son Farmoni. lex.uz/docs/3114302
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi yo'l xo'jaligi tizimini chuqur isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5890-son Farmoni. lex.uz/docs/4634786
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-dekabrda "Yo'l sohasini boshqarish tizimini yanada takomillash-tirishga oid chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4545-son qarori. lex.uz/docs/4634768
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-oktyabrda "Yo'l xo'jaligi sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-330-son qarori. lex.uz/uz/pdfs/6634309
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-fevralda PQ-2776-son "O'zbekiston Respublikasi Avtomobil yo'llari davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi qarori. lex.uz/docs/3121497
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 21-noyabrda 924-son "O'zbekiston Respublikasi Trans-port vazirligi huzuridagi Avtomobil yo'llari qo'mitasining faoliyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash jamg'armasi to'g'risidagi nizomni hamda O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi huzuridagi Avtomobil yo'llari qo'mitasi va unga idoraviy mansub tashkilotlar xodimlari mehnatiga haq to'lash va moddiy rag'batlantirish tartibi to'g'risidagi nizomni tas-diqlash haqida"gi qarori. lex.uz/docs/4602540
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 19-mayda 295-son "O'zbekiston Respublikasi Transport vazirligi huzuridagi Avtomobil yo'llari qo'mitasi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi qarori. lex.uz/uz/docs/4818723
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 2-fevralda 49-son "Avtomobil yo'llari sohasida ochiqlik standartlarini joriy etish va sohada jamoatchilik nazoratini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. lex.uz/docs/4818723
10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999-yil 3-sentyabrda "Budjet tashkilotlarini mablag' bilan ta'min-lash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi 414-son qarori. lex.uz/docs/319286
11. "Budjet tashkilotlari va budjet mablag'lari oluvchilarning xarajatlar smetasi va shtat jadvallari tuzish, tasdiqlash va ro'yxatdan o'tkazish tartibi to'g'risida"gi Nizom (2014-yil 15-dekabr, ro'yxat raqami 2634).
12. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining axborot tizimida shaxsiy g'azna hisobvaraqlarini yuritish qoidalari (ro'yxat raqami 2772, 2016-yil 30-mart).
13. O'zbekiston Respublikasi budjet hisobining standarti (1-sonli BHS) "Hisob siyosati" (2016-yil 27-dekabr, ro'yxat raqami 2853).
14. "Inventarlarni tashkil etish va o'tkazish" nomli 19-son BHMS.
15. Митина О.В. Бухгалтерский учет в бюджетных организациях. Учебное пособие. 2020 г. 138 стр.
16. Tang Tri Hung - Nguyen Huu Thien - Nguyen Hieu Trung - Le Thuy Dung. Relationship between accounting information system and internal control system. TAI P CHÍ CO ANG THO ONG. Tháng 8/2017.
17. Кутырев Ю.А. Совершенствование контроля в бюджетной сфере в условиях принятия Федеральных стандартов внутреннего финансового аудита. Вестник Евразийской науки. –2020, №6, том 12.
18. Ibragimov K.Sh. Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotni takomillashtirish (Oliy ta'lim muassa-salari misolida). i.f.f.d. (PhD) diss. avtoreferati. – T. 2018. –54 b.
19. Hamdamov, B. K., & Ostonokulov, A. A. (2018). Byudjet nazorati. O'quv qo'llanma. –T.: "Iqtisod-Moliya". –318 b.
20. Qurbonov Sh.M. Davlat tibbiyot tashkilotlarida budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va ichki auditni takomillashtirish. i.f.f.d. (PhD) diss. avtoreferati. – T. 2022. –58 b.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.